

Lag om grupprättegång

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet proposition 2001/02:107 Lag om grupprättegång samt en motion som väckts med anledning av propositionen och en motion från allmänna motionstiden 2001. Förslaget innebär att det som ett komplement till det vanliga rättegångsförfarandet införs en lag om grupprättegång vid allmän domstol och särskilda bestämmelser om grupprättegång i miljöbalken. Med grupptalan avses att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmarna i en grupp.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår motionerna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

I ärendet finns en reservation (m).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Reservation.....	6
Grupprättegång.....	6
Förteckning över behandlade förslag.....	7
Propositionen.....	7
Följdmotion	7
Motion från allmänna motionstiden.....	7
Regeringens lagförslag	8

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Grupprättegång

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om grupprättegång och lag om ändring i miljöbalken. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ju12 och 2001/02:Ju246 yrkande 6.

Reservation (m)

Stockholm den 25 april 2002

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Ingemar Vänerlöv (kd), Maud Ekendahl (m), Ann-Marie Fagerström (s), Jeppe Johnsson (m), Helena Zakariásén (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Kia Andreasson (mp), Johan Pehrson (fp), Göran Norlander (s) och Sture Arnesson (v).

Utskottets överväganden

I propositionen föreslår regeringen att en ny taleform – grupptalan – skall införas. Förslaget innebär att det som ett komplement till det vanliga rättegångsförfarandet införs en lag om grupprättegång vid allmän domstol och särskilda bestämmelser om grupprättegång i miljöbalken.

Med grupptalan avses att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmarna i en grupp. Gruppmedlemmarna är inte parter i målet och behöver inte medverka aktivt. En dom i målet gäller för och mot alla som ingår i gruppen.

Grupptalan skall enligt förslaget kunna väckas av enskilda personer, organisationer eller myndigheter. För att ha rätt att väcka enskild grupptalan skall käranden vara medlem i den grupp han eller hon vill företräda. Organisations-talan skall på konsument- och miljörettens områden kunna väckas av ideella föreningar. I fråga om offentlig grupptalan meddelar regeringen särskilda föreskrifter om talerätt för myndigheter. De tingsrätter som är fastighetsdomstolar skall vara behöriga att handlägga en grupprättegång.

En grupprättegång skall tillåtas endast om det finns gemensamma tvistefrågor, om grupptalan är det bästa tillgängliga processalternativet, om käranden är lämplig som företrädare för gruppen samt om vissa ytterligare särskilda processförutsättningar är uppfyllda.

Enligt förslaget skall grupptalan omfatta de gruppmedlemmar som inom en viss tid efter det att talan har väckts anmält till domstolen att de önskar omfattas av kärandens talan. Gruppmedlemmarna skall underrättas om att en grupprättegång har inletts. Underrättelsen skall ske på det sätt domstolen finner lämpligt. Domstolen kan förelägga en part att ombesörja underrättelsen.

En förlikning som ingås av käranden förutsätter rättens godkännande för att bli gällande mot gruppmedlemmarna. Lagförslaget innehåller särskilda bestämmelser om bl.a. individuella förhållanden, byte av kärande, avbrytande av grupprättegången och uppskov med prövningen av en viss fråga. I stor utsträckning skall dock rättegångsbalkens regler vara tillämpliga också i en grupprättegång. Det gäller t.ex. bestämmelserna om pågående rättegång (lis pendens), förening av mål (kumulation), inträde i rättegången (intervention), säkerhetsåtgärder samt förberedelse och huvudförhandling i tvistemål.

Domar och beslut i en grupprättegång skall enligt förslaget kunna överklagas i samma utsträckning som avgöranden i en vanlig rättegång. Därutöver skall det finnas särskilda möjligheter att överklaga domar och beslut som meddelas i en process där det förs en grupptalan.

Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål skall gälla även i en grupprättegång, vilket innebär att gruppmedlemmar som inte är parter saknar ansvar för rättegångskostnader. Undantag skall dock gälla om gruppmedlemmen av försummelse eller liknande skäl orsakar kostnader. Dessutom skall käranden

den ur inprocessade medel kunna tillgodogöra sig ersättning för rättegångskostnader som inte blir ersatta av svaranden.

Enskild gruppptalan och organisationstalan skall föras genom ombud som är advokat, om inte särskilda skäl ger anledning till annat. Den som vill väcka gruppptalan skall kunna träffa avtal med ombudet om att arvodet skall bestämmas med hänsyn till utgången av tvisten (s.k. riskavtal). Ett sådant avtal skall dock gälla mot gruppmedlemmarna endast om det har godkänts av en domstol.

Den nya lagen om grupprättegång föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

I motion Ju12 (m) yrkas avslag på propositionen då det enligt motionärerna saknas behov av den föreslagna lagstiftningen. Vidare anser motionärerna att införandet av grupprättegång kan leda till negativa konsekvenser för näringslivet.

Utskottet delar för sin del regeringens bedömning att det föreligger ett behov av att införa den nya processformen. I det moderna samhället inträffar olika händelser som ger upphov till att många personer kan rikta likadana eller likartade anspråk mot någon annan, s.k. gruppanspråk. Sådana anspråk är i dag svåra att göra gällande vid domstol eller på annat sätt. Inte minst gäller detta när varje enskilt anspråk har ett mindre ekonomiskt värde. Bristerna i rättsskyddet inskränker sig då inte till att den enskilda medborgaren drabbas av en rättsförlust. Att överträdelser av materiella bestämmelser lämnas opåtalade i för stor utsträckning medför dessutom att domstolarna inte kan utöva sin handlingsdirigerande, prejudikatskapande och rättsutfyllande funktion. Det av regeringen framlagda förslaget om gruppptalan syftar till att på ett övergripande och generellt sätt komma till rätta med dessa brister i det processuella rättsskyddet, vilket utskottet finner angeläget.

I propositionen framhåller regeringen att införandet av en möjlighet att föra gruppptalan inte kan förväntas påverka viljan att investera i Sverige för den som gör en seriös företagsekonomisk analys. Det hänvisas till att i de provinser i Kanada och delstater i Australien där gruppptalan har införts de senaste decennierna har farhågorna om störningar och påfrestningar på näringslivet inte besannats. Det är samhällen som liknar Sverige i fråga om t.ex. befolkningens mängd, processbenägenhet samt process- och skadeståndsrätt (prop. s. 31). Utskottet finner inte anledning till någon annan bedömning.

Mot bakgrund av det sagda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion Ju12.

I motion Ju246 (v), som väcktes under den allmänna motionstiden, yrkas att regeringen snarast bör lägga fram förslag om att införa gruppptalan. Denna motion är således numera tillgodosedd.

Det sagda innebär att utskottet anser att riksdagen skall bifalla propositionen.

Reservation

Grupprättegång

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2001/02:107 samt motion 2001/02:Ju246 yrkande 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju12.

Ställningstagande

Regeringen föreslår införandet av en ny processform i det svenska rättssystemet – en möjlighet till grupprättegång. Enligt vår mening förmår regeringen inte visa att det föreligger ett verkligt behov av lagstiftning på detta område. Regeringen kan inte redogöra för någon grupp som har lidit rättsförluster på grund av att den inte kunnat få sina anspråk prövade i domstol. Behovsanalysen visar i stället att det redan i dag finns tillräckliga medel för enskilda att få små anspråk tillgodosedda.

Det kan också ifrågasättas om det är lämpligt att Sverige som första land i Europa inför grupptalan. Det finns stor risk för att förekomsten av processformen kommer att påverka den utländska investeringsviljan negativt. Sverige riskerar också att hamna i ett läge där man från utlandet söker sig hit för att driva grupptalan. Sådan talan kommer att utgöra en avsevärd konkurrensnackdel för det privata företagandet, vilket i slutänden drabbar de svenska konsumenterna. Vi befarar dessutom att de stora organisationerna, som t.ex. Konsumentombudsmannen och Naturskyddsföreningen, kommer att utnyttja grupptalan för att få en möjlighet att sätta kraft bakom sina krav på företagen genom hot om processer.

Enligt vår mening är det märkligt att regeringen väljer att föreslå en reform av denna typ, där behovet förmodligen är mycket litet och konsekvenserna oöverblickbara samtidigt som samhället fylls av enskilda som drabbats av inbrott, misshandel och rån. Flertalet av dessa får aldrig sina mål prövade i domstol.

Mot bakgrund av det sagda anser vi att regeringens proposition bör avslås. Därmed bifalles motion Ju12.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:107 har regeringen (Justitiedepartementet) föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om grupprättegång,
2. lag om ändring i miljöbalken.

Följdmotion

2001/02:Ju12 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)

Riksdagen avslår proposition 2001/02:107.

Motion från allmänna motionstiden

2001/02:Ju246 av Alice Åström m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förslag om gruppatalan snarast läggs fram för riksdagen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

